

Postanek na dvorišču obnovljene domačije na Furlanišču v Krasnem 24 v Brdih.

Foto: Eda Benčič Mohar, Krasno v Brdih, 17. 4. 2014.

Ogled obnovljene Koželjeve domačije na Gori pri Komendi 5.

Foto: Eda Benčič Mohar, Gora pri Komendi, 15. 5. 2014.

DELOVNA SKUPINA ETNOLOGOV KONSERVATORJEV: POROČILO O DELU 2014

Skupina za etnološko dediščino (DSEK) je bila na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije ustanovljena z namenom poenotenja strokovnega dela. V letu 2014 se je sestala na šestih delovnih srečanjih: januarja v prostorih Restavratorskega centra, nato pa na terenih območnih enot ZVKD Nova Gorica (17. aprila), Kranj (15. maja), Maribor (19. junija), Ljubljana (18. septembra) in Novo mesto (11. decembra). Del srečanj, razen prvega, so bile ekskurzije, vsakič v organizaciji konservatorjev, pristojnih za obiskano območje, kjer smo si ogledali dobre in slabe prakse obnove enot/območij kulturne dediščine. Tudi na teh ogledih se pojavljajo vedno nova strokovna vprašanja in dileme, ki se jih v skupini trudimo rešiti.

Na terenu OE Nova Gorica smo si pod vodstvom kolegice Andrejke Ščukovt ogledali vas Šmartno (EŠD 753) in tam tudi t. i. Gotsko hišo z razstavo *Briška hiša skozi čas*. Sredstva za investicijsko vzdrževalna dela na objektu in postavitve razstave so pridobili iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (ukrep 322). Nato smo si ogledali nekdanjo kolonsko domačijo Krasno 24 in 25 (*na Frlanšču*) v Krasnem v Brdih (EŠD 29012), kjer so konec leta 2013 na hiši št. 24 ob finančni pomoči občine Brda izvedli nujna vzdrževalna dela. Upokojena učiteljica in briška kulturna delavka Darinka Sirk je notranjščino opremila s predmeti iz lokalnega okolja. Ekskurzijo smo zaključili z ogledom domačije Favetti v Skriljah (EŠD 4971), ki jo je družina Rovtar za obogatitev lokalne kulturne in turistične ponudbe z lastnimi sredstvi in s pomočjo Ministrstva za kulturo celovito obnovila. Atrijsko zasnovano domačijo v funkcionalno ce-

loto povezuje več enonadstropnih stavb, namenjenih stanovanju in gospodarskim dejavnostim.

Na terenu OE Kranj smo si pod vodstvom kolegice dr. Mojce Tercelj Otorepec ogledali obnovljeno Petrovčevo hišo v Cerkljah na Gorenjskem (EŠD 21787), ki je z dodanimi elementi sodobne arhitekture kakovostno vključena v dani prostor. Tam smo si ogledali še zunanjščino domačije pri Muzarju (EŠD 21788) z odlično poslikavo figur svetnikov na fasadah, za katero pa je Ministrstvo za kulturo žal izdalo odločbo o odstranitvi. Na Gori pri Komendi smo obiskali obnovljeno Koželjevo domačijo (EŠD 29742), uspešen primer sodelovanja med konservatorjem in lokalnim turističnim društvom, ki je s prostovoljnimi delom občutno pripomoglo k obnovi domačije. Ekskurzijo smo zaključili z ogledom arheološkega (EŠD 9866) in etnološkega spomenika (EŠD 26348) Stari Grad nad Kamnikom. Stanovanjska stavba je bila obnovljena in rekonstruirana s sodelovanjem Ministrstva za kulturo. Rekonstrukcija gospodarskega poslopja in drugih sestavin se bo nadaljevala v letu 2015.

Na terenu OE Maribor nam je kolegica Jelka Skalicky predstavila vilo s štirimi stanovanjskimi enotami na Potrčevi 7 v Zgornjih Poljanah. Vila ima obnovljeno fasado in zunanja stopnišča s kovanimi ograjami. Ogledali smo si hišo v Novakah pri Poljčanah 27 (EŠD 28148) z obnovljenimi fasado, streho, okni in notranjščino, ki je ohranila stanovanjsko namembnost. V Modražah 25 (EŠD 28143) smo obiskali leta 2013 prenovljeno zidnico z ohranjeno črno kuhinjo, »hišo« in obokano vinsko kletjo. V Makolah (EŠD 3130) smo si ogledali v letih 2013 in 2014 urejen prostor v jedru naselja,

* Eda Benčič Mohar, univ. dipl. um. zgod. in dipl. etn., konservatorski svetnik, ZVKDS, Območna enota Piran, Trg bratstva 1, 6330 Piran; eda.bencic.mohar@zvkd.si.

Ogled obokane kleti obnovljene hiše v Jelovcu pri Makolah 58. Foto: Eda Benčič Mohar, Jelovec pri Makolah, 19. 6. 2014.

Ogled leta 2013 obnovljene Zgornje štirne v Novi vasi na Blokah. Foto: Eda Benčič Mohar, Nova vas na Blokah, 18. 9. 2014.

ki ga obdajata obnovljena stavba telovadnice in prenovljena stara trška hiša, kjer je danes občinska uprava. S tem posegom je kraj pridobil nov trg in večnamenski prostor. V Jelovcu pri Makolah 58 (EŠD 25656) smo si ogledali stavbo, ki jo lastnik že nekaj let obnavlja za stanovanje in turizem. V letih 2012 in 2013 so bili s financiranjem tedanjega Ministrstva za kmetijstvo in okolje (ukrep 323) obnovljeni fasada, vinska klet in kamniti kletni portal.

Kolegica Damjana Pediček Terseglav nam je na terenu OE Ljubljana predstavila domačijo pri Ulečh v Goričicah 7 (EŠD 9364, KS), kjer je lastnik po neuspešni prijavi na ukrep 323 sam financiral novo ostrešje na hiši in kašči. Primer uspešne obnove notranjosti s sredstvi prvega razpisa ukrepa 323 je hiša prč Češnjevca (EŠD 9626, KS) v Goričicah 8. V Novi vasi na Blokah je bila leta 2013 obnovljena Zgornja štirna (EŠD 14326, KD). Nazadnje smo si ogledali hišo Na Purgi ali Baudkovo hišo (EŠD 23474, KS) v Svetem Vidu pri Cerknici. Njena zunanost je bila obnovljena s sredstvi ukrepa 323, obnova notranjosti pa je v zaključni fazi.

Na terenu OE Novo mesto smo si pod vodstvom kolega mag. Dušana Štepeca ogledali Muzej na prostem s kozolci, obnovljenimi po konservatorskih zahtevah. Muzej na prostem je del inovativnega projekta občine Šentrupert »Dežela kozolcev« z ambicijo, da sčasoma preraste v model ekomuzeja. V projektu sodelujejo lokalna društva in podjetja, izobraževalne in znanstvene ustanove ter številni posamezniki. Sem spadajo še Center za ohranjanje dediščine za raziskovalno, strokovno in izobraževalno dejavnost na področju dediščine stavbarstva ter mreža »in situ« ohranjenih lesenih stavb in naprav iz Mirnske doline.

Člani DSEK smo sodelovali v ciklu predstavitev 47. številke Knjižnice Glasnika SED z naslovom *Etnološko konservatorstvo in varstvo dediščine na Slovenskem*. Urednica dr. Mojca Tercelj Otorepec je imela uvodno predstavitev 21. decembra 2013 na Koželjevi domačiji v Gori pri Komendi, ki so ji sledile predstavitve po območnih enotah, na katerih so sodelovali urednica te izdaje dr. Helena Rožman, sicer glavna in odgovorna urednica Knjižnice Glasnika SED, in avtorji po-

sameznih prispevkov: 7. februarja ob praznovanju kulturnega praznika v Občini Lukovica pri Domžalah (dr. Mojca Tercelj Otorepec), 13. marca v Tolminskem muzeju (Andrejka Ščukovt), 27. marca v Mestni knjižnici Izola z Borzo znanja (Eda Benčič Mohar), 22. aprila v Muzeju slovenskih filmskih igralcev na Škrateljnovi domačiji v Divači (Eda Belingar), 27. maja v Zoisovi hiši v Gorjušah (Saša Rožkar), 19. junija na Svetelškovi domačiji v Dramljah (dr. Tanja Hohneč), 17. julija v Kulturnem domu v Adlešičih (Dušan Strgar) in 3. oktobra v sklopu DEKD v galeriji Muzeja Železniki (Damjana Pediček Terseglav). Maja 2014 sta kolegici mag. Zvezda Koželj in dr. Mojca Tercelj Otorepec publikacijo predstavili na kmetijskem ministrstvu, in sicer na seji Usmerjevalne skupine Mreže za podeželje.

Člani DSEK smo se 31. marca 2014 udeležili mednarodnega kolokvija in okrogle mize z naslovom *Muzeji na prostem in ekomuzeji kot izziv sodobnemu varstvu in popularizaciji kulturne dediščine – primer Dežele kozolcev*. Potekal je na Osnovni šoli Pavla Lunačka v Šentrupertu na Dolenjskem v organizaciji ZVKDS, OE Novo mesto, Občine Šentrupert in Dežele Kozolcev Šentrupert, d. o. o. Dogodek sta pripravila in koordinirala kolega mag. Dušan Štepec in Dušan Strgar. Cilj organizatorjev je bil soočiti načrtovanje in izvedbo šentrupertskega muzeja na prostem s pogledi strokovnjakov in zainteresirane javnosti. Predstavljeni so bili izzivi, vprašanja in dileme pri načrtovanju razvoja Dežele kozolcev Šentrupert, ki so povezani s konceptom ekomuzeja. Pozornost je bila namenjena pomanjkljivi zakonodaji v zvezi z načrtovanjem muzejev na prostem in ekomuzejev s področja varstva kulturne dediščine, posegi v prostor, gradnjo objektov in rabo kmetijskih zemljišč ter vzgoji in izobraževanju.

Devet članov DSEK je pripravilo prispevke za VI. simpozij etnologov konservatorjev Slovenije in Hrvaške 14. in 15. maja 2015 v Slavonskem Brodu. Delo sta koordinirala kolega Dušan Strgar in mag. Dušan Štepec. Simpozij je bil razdeljen na dva tematska sklopa. Prvi je bil posvečen teoretskim vprašanjem, kot so strokovna terminologija, nova strokovna in znanstvena spoznanja, družbeni okvir, v katerem

delujemo etnologi konservatorji, družbeni interes za naše delo ter njegova ekonomska in pravna pogojenost. Prispevki drugega dela simpozija so prek predstavitev konkretnih konservatorskih dogajanj opozorili na aktualne probleme stroke. Široko zastavljeni prispevki omogočajo vpogled v širšo problematiko, s katero se soočamo etnologi konservatorji, kot tudi iskanje ustreznih rešitev.

Od strokovnih vprašanj, ki smo jih obravnavali v letu 2014, izpostavljam le tista, ki so dobila epilog. Največ časa smo posvetili problemu ukinitve ukrepov 322 in 323 v programu za razvoj podeželja za obdobje 2014–2020. Kolegica mag. Zvezda Koželj je še pred njegovo prvo obravnavo na Vladi RS in pred posredovanjem Evropski komisiji v Bruselji pripravila pripombe na več različic novega programa. Kolegica dr. Tanja Hohnec je na seminarju o ukrepu LEADER prikazala ohranjanje kulturne dediščine in pozitivne primere obnovitvenih posegov, predvsem izvršenih s sredstvi ukrepov preteklega obdobja. Žal pripombe niso padle na plodna tla, saj je v zadnji različici programa za novo programsko obdobje (ukrepi PRP za obdobje 2014–2020) sofinanciranje nepremične kulturne dediščine posredno ohranjeno le v dveh ukrepih (naložbe v osnovna sredstva ter razvoj kmetij in podjetij) in v programu LEADER.

Člani skupine DSEK smo se na opisano odločitev kmetijskega ministrstva odzvali tudi tako, da smo zbrali uspešno opravljene posege v sklopu ukrepov 322 in 323, ki jih bomo v publikaciji letos predstavili širši javnosti. Delo je koordinirala kolegica Božena Hostnik, uvodni tekst je napisala kolegica mag. Zvezda Koželj. Na pobudo DSEK je Usmerjevalna skupina Mreže za podeželje pri Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano prevzela financiranje lektoriranja, oblikovanja in tiskanja publikacije.

INDOK center nas je zaradi uskladitve s pravilnikom o seznamih zvrsti dediščine in varstvenih usmeritev pozval k definiranju zvrsti in podzvrsti dediščine posameznih enot v registru. V DSEK smo podvomili o smiselnosti te naloge, saj pravilnik kot podzakonski akt uvaja drugačno terminologijo

od ZVKD-1 in drugačno od te, ki jo uveljavlja pravno varstvo dediščine v prostorskih aktih. S prepisom RKD skladno z novim pravilnikom bi se obstoječa kategorija opisa enote dediščine – tip enote (arheološka, naselbinska, stavbna, memorialna, vrtnoarhitekturna in kulturna krajina) preoblikovala v novo kategorijo, tj. zvrst dediščine (arheološka najdišča, stavbe, parki in vrtovi, stavbe s parki in vrtovi, spominski objekti in kraji, drugi objekti in naprave, naselja in njihovi deli, kulturna krajina in ostalo). S tem pa smo konservatorji, vključeni v upravne postopke in prostorske akte, v zadregi, kako zagotoviti sledljivost podatkov. Pripombe je v pisni obliki pripravila kolegica Saša Roškar. Zapis smo poslali v preučitev pravni služni ZVKDS in Ministrstvu za kulturo s pobudo, da se opredelijo o predstavljeni dilemi.

Strokovne zasnove iz OPPN za jedro Šentruperta in analitični del Konservatorskega načrta za prenovo (KNP) kulturnega spomenika Kropa so bili osnova za razpravo, v kateri smo odgovorili na več vprašanj o strokovnih zasnovah po 74. členu ZVKD-1, ki jih povzemam v nadaljevanju. Medtem ko je KNP obvezen sestavni del OPPN za spomeniška območja, se v sklopu OPN in OPPN za naselbinsko dediščino izdelujejo strokovne podlage. Člani skupine smo soglašali, da je sodelovanje konservatorjev pri izdelavi konservatorskih načrtov prenove in strokovnih zasnov nujno, saj smo edini usposobljeni za vrednotenje kulturne dediščine in predpisovanje načinov ravnanja z njo. Še več, konservatorji na območnih enotah bi si morali izboriti izdelavo analitičnega dela KNP, ki bi moral biti avtorsko delo. Ugotovili pa smo, da je elaborat v sedaj predpisani obliki precej nepregleden za izdelovalce dokumentacije, zato bi moral biti osredotočen na vsebine, kot so ovrednotenje, analiza stanja in konkretni napotki oziroma predlogi ravnanja s kulturno dediščino: varstveni režimi in razvojne usmeritve. Strokovne zasnove ZVKDS bi morale povzeti vsebinsko strukturo analitičnega dela Pravilnika o KNP (Uradni list RS, št. 76/10), ki bi se moral v ta namen dopolniti.

